

szerinte a *Betévedt Európába*. De ez az írói kiválóság a továbbiakban feltehetően inkább indulatokat, érzelmeket keltett, mintsem objektív irodalmi ítéletet.

Mindez — ennyi idő múltán, s nyilvánvalóan új színben — ránk, az utókorra marad. Úgy is fogalmazhatnánk: adósságaink egyike.

MOLLINÁRY GIZELLA

Az Isten hallgat

(RÉSZLET)

[...] Nyakkendőjét idegesen igazgatva az ügyész szólásra emelkedett: „Tekintetes királyi törvényszék! Nekem jutott az a megtisztelő, avagy szomorú szerep, hogy keresztény, újjászülető társadalmunk és drága szent ezeréves magyar hazánk megtisztuló folyamatát ebben a határszéli veszélyeztetett zónában fokozott éberséggel keresztülsegítsem, abban legjobb tudásommal és minden erőmmel részt vegyek.” „Éljen!” zúdult fel a sűrűn tömött középső széksorokból. „Ezt a szerepemet” folytatta, fekete szalonkabátján végigsimítva kis köpcös természetét, „kényessé teszi az, hogy a vádlott — nő! És így mégis kénytelen vagyok — már amennyire felháborodásom túri — engedményeket tenni a világszerte elismert magyar lovagiasság érvényének, és így nem engedhetek szabad folyást azoknak az érzelmeknek, melyeket a mindnyájunktól átszenvedett közelmúlt förtelmes terrorjával, megalázó gyalázatos emlékeivel keltett bennünk. Piruló férfi-arcunkba kergeti a vért, mikor elvonul lelki szemeink előtt mindaz, ami az előttünk álló személy és a hozzá hasonlótól ért valamennyiünket. Itt áll előttünk, tekintetes királyi törvényszék, egy nő. Egy nő... aki merőben más, mint a mi világunk ibolyalelkű ártatlan asszonyai. Itt áll egy emberi lény, kitől ha megkérdem: kik a szülei?... nem tud rá határozott választ adni. Ha megkérdem: mi a nemzetisége?... hol a hazája?... mi a vallása?... mi az anyanyelve?... minderre csak dadog, és ezek a dadogók, kiknek nincs Istenük, hazájuk, családjuk, múltjuk és jövőjük — ezek akartak nekünk, ezer esztendeje itt élőknek, törvényt és életformát adni. Törvényt adni a törvényt tudóknak — a törvénytelenek!... Törvénytelenek, nem csak kaotikus származásuknál fogva, hanem azért is, mert fogalmuk sincsen semmiféle törvényes rendről. Minden lélegzetvételüket annak köszönhetik, hogy törvényen kívül élnek, törvényt szegnek, és a törvény demokratikus és humanus — kimondhatom bátran — veszélyesen álhumanus szellemével visszaélnak.

De ez az idő, tekintetes királyi törvényszék, elmúlt. Hála Isten, a múlté, mert ez volt a mi sirásónk. Ez volt az, ami bennünket idáig vezetett, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő volt, akár ilyen született Lombroso-típus volt,

A regényrészlet a Tanácsköztársaság bukása után játszódik, a politikai események közvetlen, aktív résztvevőinek egyik pere. Itt az író a vádlott.

mint az előttünk álló — meg kell vallanom, nem mindennapos intelligenciájú vádlott —, akár a legtisztességesebb nemzetfenntartó elem.”

Eldörögte fejem felett a már unásig ismert vádakat, hogy ama bizonyos júniusi nőnapon mit vétettem. És rendületlenül folytatta: „a két vers igazi petrólór frivolitással tekintélyében tépazza meg a múltban seregeinket vezetett két legdicsebb hadvezérünket, hötzendorfi Conrád bárót és Ludendorffot. Tipikus példája annak a tekintélyrombolásnak, melyet, ha kellő időben és kellő eréllyel megfékezünk, s nem engedjük kilépni szennyes mocsarából: Németország és oldalán mi, megnyerjük a háborút, s ma Európa és az egész világ elismerése lenne dicsőséges osztályrészünk. A »Nyugalom« című újságcikkben nem lehet eléggé csodálni azt az útszéli pimaszkodást, ahogy egy ilyen senki tanítja ki fegyelemre és inti nyugalomra a magyarságot. Azt a magyarságot, melynek csak egy bűne van, hogy az ilyeneknek, vagy hozzá hasonlóknak — nem számolva azzal a szomorú valósággal, hogy magába olvasztani sohasem tudja — védelmet, otthont és menedéket nyújt. Hogy az életünket hogy tették a legvédettebb családi rekeszben is kémkedésükkel állandóan ellenőrzötté és börtöncellához hasonlóvá, azt világosan megmutatja az a káros befolyás, melyet vádlottnak a háztartási alkalmazottak alakuló gyűlésén elhangzott inkriminált tételei tükröznek. Mert nem a háztartási alkalmazottak gondjai és bajai fájtak ezeknek, hanem hogy megnyerjék azokat aljas szándékaiknak, hogy gazdájukról mindenkor mindent tudhassanak.”

[...] Dideregtem és perzselődtem egyben. Fogytam és mégis nőttem. Úgy éreztem magam, mint az az ember, ki míg felöltözött volt, hasonló volt a többihez, de megtépázás és megkövezés kínját kiállva több lett, mint ők: szomorúan nevetséges, tőlük nagyon elütő és azért kissé szent.

Az ügyész folytatta: „a magyarságnak, ha élni akar, az ilyeneket ki kell hajítania magából. Kis ország lettünk, kevés a helyünk, s meg kell nézni, hogy ezt a keveset kikkel osztjuk meg?...” Lehajtottam a fejemet: „Uram, legyen meg a te akaratod...”

„Nem fogjuk megengedni, hogy sorainkba férközzenek, sem mint társadalmi reformerek, sem mint aljas eszközeikkel fiaink ösztöneire spekuláló kalandornők. Ártalmatlanná kell tenni őket, mert ma mint elvtársnők akarnak a nyakunkra ülni, és ez a jobbik eset, mert ez ellen van még védekezés. Holnap mint nagyságos asszonyok akarnak érvényesülni, kik ellen már nehezebb a küzdelem. Sem így, sem úgy nem akarunk velük találkozni, hanem csak leszámolni. Hogy mennyire nem lehet kesztyűs kézzel bánni a vádlottal, itt volt példának a két lovagias magyar katonatiszt esete. Őket a Pest-vidéki törvényszék túlzott előzékenységből és kíváncsiához képest küldtük le a vádlottért, s kiket aztán megrágalmazott azzal, aminek az ellenkezője a tiszt urak itt elhangzott tanúvallomása után most már senki előtt nem lehet kétséges. Az ezeréves haza helyreállítása és egy magasabb erkölcsi világrend megteremtése érdekében példásan szigorú büntetést kérek.”

Most a védőm emelkedett félénken szólásra. Alig hallhatóan eladogta, hogy voltaképp nagyon antipatikus szerep háramlott rá, de mint kirendelt védő, nem tehet egyebet, mint hogy teljesíti a kötelességét. „Tegye minél rövidebben” szóltam a terem rosszallása közben védőm felé, és önkéntelenül arra kellett gondolnom, hogy milyen alávalóan glorifikáló rágalma ennek a fehér terrort csináló katonatiszti klikknek a zsidósággal szemben a kommunistaság vádjá. Itt volt a két, komoly értelemben vett terhelő tanú velem

szemben. Bokor Jenő villanygyári igazgató és Harmat Jenő dalköltő, kik nagyon kikérték volna maguknak, hogy elvtársamnak tekintsek, és a védőm is egész magatartásával túlságosan kihangsúlyozta, hogy sem hozzám, sem világnézetemhez semmi köze. Csak annyit tudott mondani: „mindazonáltal, miután az előttünk álló vádlott egy még alig kétesztendő, ellátatlan kisfiúnak az édesanyja, a megbocsátó keresztény felfogás értelmében a lehető legenyhébb büntetés kiszabását kérem.” Ennyit mondott, és egész lényén látszott, maga is örül, hogy túlesett rajta. Megsimogatta dús hajfürtjeit és leült. „Nem vagyunk könnyekig meghatódva!” kiabált közbe egy fiatal hadnagyocska. „Majd lesznek!... ha húsz, harminc év múlva megint viszik idegen érdekért felvirágozva a dögszállító vagonokban!” fordultam vele és a teremmel szembe kiáltozva. „Antimilitarista!...” „Defetista!” „De azért kell a szabad szerelem?!...” kiáltották többen közbe.

Az elnök igyekezett csendet teremteni, majd felszólított, hogy az utolsó szó jogán röviden adjam elő, amit még fontosnak tartok.

— Ha talpig fegyverben volnék, akkor is védtelennek érezném magamat ezekkel szemben — gondoltam, torkomat sírás szorongatta, és képtelen voltam, hogy hangot erőszakoljak ki torkomon. Egészen elképedtem és nem hittem fülemnek, mikor tulajdon félenken botorkáló hangomat hallottam: „Tekintetes királyi törvényszék! Engedjék meg, ha semmi egyébért, csupán azért, hogy megkönnyebbült szívvel térjenek vissza tulajdon otthonukba, ahol ugyanolyan szeretett gyermekeik várják önöket, aminő kedves nekem az enyém, aki nekem elérhetetlen... , hogy az utolsó szó jogán megvilágítsak és tisztázzak néhány kérdést. Jogom van ehhez, mert ha csak az elhangzott tanúvallomások benyomásai után vonulnak vissza és ítéleznek, egyoldalú képük lehet a dolgokról, és ez az egyoldalú megvilágítás legalábbis annyira szenvedélyektől fűtött, mint amikor hasonló ítéletek néhány hónap előtt az önöktől megvetett és irtózott éra alatt hangzottak el.” „Nagyon helyes...” jegyezte meg a püspök az első padsorból és a földművelésügyi miniszter hozzátette: „úgy van!” „Márpedig önök” folytattam „azt hangoztatják itt és kifelé, hogy semmi közösséget azzal az irányzattal nem vállalnak, hanem a keresztény világnézet és annak erkölcsi törvényei alapján állnak. Vegyük csak sorba az ellenem felhozott vádpontokat. Az első és fő kérdés annak tisztázása, hogy kommunista voltam-e, vagyok-e avagy sem, hogy annak vallottam-e magam a múltban avagy sem.” „Kit érdekel?!...” kiáltotta valaki közbe. „Az más!” feleltem, „akkor minek ez a cirkusz?... akkor minek ennek a szegény államnak a pénzéből, munkaidejéből ilyen nagy apparátussal felvonultatott látványosság?...” „Helyes!” hagyta rá az első padosor két úri hallgatója, és a legutolsó padosorokból a diákok felől is taps harsant fel. „Én, az önök által veszélyesnek deklarált kommunista, nem tételezhetem fel önökről, hogy az ellenem kiszabandó ítélet már régen elkészült a helybeli kaszinó egyik kedélyes összejövetelén. Nem! Tisztelt királyi törvényszék, nekem, a destruktív vörös kommunistának kutyakötelességem önökről, hű hazafiakról és törvénytisztelőkről feltételezni, hogy igenis önök azért jöttek össze ilyen szép számban, mert nagyon is érdekli önöket az a kérdés, hogy egy fiatal magyar anya, egy jövődő esetleges háborúban hont védő katonának az édesanyja, kenyéradója valóban megérdemelten megy vissza bűnhődni a vastag börtönfalak közé [...] ... pontról pontra be tudom, és ha megengedik, be is fogom önöknek bizonyítani: hogy jelen esetben van vádlott, van a vádlott ellen mesterségesen kitenyésztett mély felháborodás... a valóságban azonban nincsen vád. Merem

hangoztatni és bizonyítani, hogy legalábbis komoly vád nincs. Amilyen vád alapján én most itt állok önök előtt, azon a vádalapon bátran megfordíthatnánk a termet, és önök valamennyien itt állának vádlottként s én egymagam lehetnék a vádló." „Hallatlan!...” zúgtak többen és a hangulat olyan túlfűtött volt, hogy az ember azt hihette, a forróság kicsapja az ajtót és ablakokat. „Igen! mert mivel állapítja meg olyan magabiztosan a tekintetes királyi törvényszék az én kommunista voltomat?... minek alapján?... a párttagság alapján?... — de hiszen ebben a városban, ahol az úri rendnek majdnem valamennyi tagja belépett a pártba, s ma bántatlanságot élvez... tehát tudnia és vallania kell, hogy egyedül maga a párttagság még nem jelent kommunistaságot. Vagy jelent — s akkor önök is valamennyien azok. De éppen én nem lehettem önök közül már azért sem kommunista, mert tanulatlan és fiatal nő létemre, nem lehettem annyira tisztában a kommunizmus lényegével, mint azok a tanult, egyetemi végzettséggel rendelkezők és a polgári társadalomban magas tisztséget elért urak, kik belépésüket hosszú emlékiratokban indokolták.” „Ne vádaskodjon!...” „Ne rágalmazzon!” „Nem könnyít magán!” ordították többen. „Én csak olyat állítok, amit komoly tárgyi bizonyítékokkal fogok igazolni! Ezek a tárgyi bizonyítékok kéznél vannak!” Mondtam önérzetesen, és lelkem minden forróságával gondoltam az őrségen megismert székely századosra, amiért becsempészte hozzám a tizenkettedik órában az anyám kertjében elásott úri belépési nyilatkozatokat. „Továbbmegyek, bebörtönözni sok címen lehet ma a letartóztatottakat, de kommunizmus vádjával azért aligha, mert a kommunizmus lényegével nem lehetek tisztában azok sem, kik a kommünt proklamálták, érdekében agitáltak, másokra oktrojálták s most talán megtagadják, de velem együtt szenvednek érte... Azon egyszerű oknál fogva, mert egyáltalában kérdéses, hogy kommunizmus volt-e az, ami itt néhány hónapig lejátszódott. Itt egy háborút vesztett, megtaposott, meghasonlott, félrevezettségére döbbent szerencsétlen árva nép harcolt belső ellentmondásaival és minden nap rétestesztaként megszaggatott határaival. Kérdés, hogy ilyen leromlott viszonyok között Marx elméletét megközelítőleg is át tudták-e gyúrni, kormányzási, közigazgatási és gazdasági formákba önteni. Nekem már akkor mindig az volt a hátsó gondolatom: hogy nem sikerült.” „Mert mi élünk!” kiáltotta lovag Poplawszky közbe. „Ha így érzi, lehet valami a dologban!” kiáltotta rá a kis Gidrófalvy Sámuel, mire az elnök kivezettette a teremből. „Miután itt először viharzott át a kommün, tehát egy félig-meddig tudományos rendszer, annak gyakorlati kivitelére irányelvek senkinek sem állottak rendelkezésére. Legkevésbé nekem, ki még a polgári társadalom gazdasági berendezésével sem voltam tisztában.” „Végre egy őszinte szó!” kiáltott fel az ügyész, s elégtétellel mosolyogva nézett maga körül. „Tehát el sem képzelhető, hogy én, a műveletlen kis nő feltolom magam s egyenesen szimulálom, hazudom, megjátszom az új rendszerben való jártasságot, annál is inkább, mert nekem nem is volt szükségem rá. Mert már születésemtől, nincstelenségemtől és kizsájtottságomtól fogva annyira proletárnak tudhattam magamat, hogy a pusztá életémért való reszketés okából teljesen felesleges volt megjátszanom a meggyőződéses kommunista szakértő és verzátus szerepét. Ez különben is a hatalomért mindenkor versengő értelmiség szerepe és dolga. Ami még nem volna nagy baj, de jellem dolga, hogy amiért tegnap versengett, azt ma megtagadja. [...] Marad még a terhemre rótt ama bűncselekmény, hogy munkaadóik ellen uszítottam a cselédeket. Védekezhetnék azzal, hogy a párt megbízásából let-

tem a háztartási alkalmazottak szakcsoportjának elnöke, és ha nekik szóno-
koltam, akkor a beszédnek meg kellett felelni a párt szája ízének. Nem evvel
védekezem, hanem azzal, hogy magam is voltam cseléd...” „Miért nem ma-
radt meg annak?... akkor nem került volna ide!...” kiáltott reám durván az
ügyész. „Őn téved!” kiáltottam harsányan vissza: „mert mikor havi tizenkét
koronás cseléd voltam és fizetésemet kevesellve tovább akartam állni, akkor
a naccságám néhány ezüstkanalet dugott be a sajtójából az én kis fonott
kosaramba. Tehát akkor is ide kerültem volna, csak nem mint politikai bű-
nös.” „Biztos zsidónál szolgált!” „Tévedés, ügyész úr! Hetenként gyónó-áldozó
kongreganistánál, egy nagyon erkölcsös ecetgyárosné naccságánál...” Erre
meg az összes ügyvédek fejüket válluk közé rántva nevettek. „Kérem” kezd-
tem, kissé magam is felderülten: „ne feszegessük ezt a cselédkérdést, mert ez
is élesen arra világít rá és nekem ad igazat, hogy a valóságban volt-e kom-
mün Magyarországon. Mert ahol van szolgálta, ott van úr is, és ha Magyaror-
szágon tényleg minden vonalon a maga elméleti teljességében kommün ural-
kodott volna — úgy sem önöknek, sem senkinek nem lett volna joga cselédet
tartani, és én ez esetben azokat nem izgathattam volna. Továbbmegyek: ha
önök a belépési nyilatkozataik értelmében kommunistákká váltak volna és
nem maradtak volna meg annak a burzsoáziának, melynek részemről való
megjelölését a vádirat nehezményezi, önök az esetben sem tarthattak volna
cselédet, teljesen függetlenül attól, hogy én izgatom-e őket, avagy sem...
Azonban, miután magam sem tudom már kívülről és pontosan, hogy mi min-
dent méltóztattak szocialista-kommunista érzelmeikkel kapcsolatban ezekben
a hosszú pártbelépési nyilatkozatokban előadni, melyeket most tárgyi bizonyí-
tékként a törvényszék asztalára teszek, és kérem Bogdán főorvos úr, Lestyán
tanfelügyelő úr, Lugosi kúriai bírósági úr, a jelenleg királyi ügyész Nöthig úr,
valamint a többi úr nyilatkozatának felolvasását és az irathoz való csatolását.”

Ezzel kabátom alatt blúzomat kigombolva, keblemből előszedtem a székely
százados útján kapott terjedelmes paksamétát, és átnyújtottam az elnöknek.
Az elnök megkövült a gondosan összekötött köteg láttára. „Hogy kerül ez
magához?!...” förmedt rám magából teljesen kikelve a kunarcú Kerekes
ügyész. Ez olyan váratlan fordulat volt, hogy én, a világtól elzárt rab, kinél
egy tavalyi újságfoslányt sem túrnak meg, csak úgy a kabátom alól kiránt-
hatok egy leleplező iratokat, memorandumokat tartalmazó, terjedelmes pak-
samétát, hogy az egész terem egy megdöbbenő szenzáció várakozásába
némult. Én pedig az ügyész nekem szegzett ideges kérdésére nyugodtan felel-
tem: „mint gondos párttitkár, megőriztem ezeket az iratokat, annál is inkább,
mert a pártot feloszlatták, s nem tudtam, kinek adjam át őket... Körözve
voltam, így hatóságnál nem jelentkezhettem, itt pedig merő tapintatból nem
adtam át Nöthig ügyész úrnak...”

[...] Védőbeszédem elhangzása után felállt Kerekes ügyész: „a vádlott
által becsatolt állítólagos nyilatkozatok felolvasását ellenzem, mert egyrészt
nem állnak összefüggésben a váddal, másrészt a bizonyítási eljárás befejezése
után a bünvádi perrend sem engedi újabb bizonyítékok előterjesztését. Elte-
kintve attól, hogy ezek az állítólagos nyilatkozatok újabb bizonyítékot nem
szolgáltathatnak.” Védőm kijelentette, hogy az ügyész indítványához csatlakozik.
Mire az elnök a főtárgyalást berekesztette és a bíróság ítélethozatalra vissza-
vonult. Aztán kiűrtették a termet.